

І. В. Прядко

Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В статті розглянуто основні засади формування регіональної інноваційної політики. Визначено сутність регіональної інноваційної політики. Проаналізовано основні нормативно-правові та законодавчі акти, на основі яких реалізується інноваційна політика в регіоні. Визначено основні напрями інноваційної політики розвинених країн світу та на їх основі розроблено рекомендації для України.

Ключові слова: державна інноваційна політика, регіональна інноваційна політика, засади формування інноваційної політики.

Постановка проблеми. В сучасних умовах перехід держави на постіндустріальний рівень економіки забезпечує ефективна інноваційна політика, що має стати фундаментом, на основі якого планується та реалізується промислова політика країни.

Для отримання позитивних результатів реалізації державної інноваційної політики необхідно здійснювати активну регіональну інноваційну політику. Але у мовах сьогодення державна інноваційна політика не забезпечує збільшення обсягу інновацій, що загострює проблему конкурентоздатності як на рівні регіонів, так і країни в цілому. Тому питання дослідження сутності та основних засад функціонування зазначеної політики залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням сутності регіональної інноваційної політики займалися багато зарубіжних та вітчизняних дослідників: Л. Федулова [1], В. Третяк [2], А. Махмутов [3], З. Костак [4], Т. Наконечна [5] та інші. Але зростанні ролі регіонів в економічних відносинах країни призвело до поглиблення змісту цієї політики та розширило шляхи її реалізації.

Метою статті є уточнення основних засад функціонування регіональної інноваційної політики. В рамках поставленої мети вирішуються такі задачі: 1) виявлення сутності регіональної інноваційної політики; 2) аналіз нормативно-правових та законодавчих актів, які регулюють інноваційну політику регіону; 3) аналіз досвіду реалізації інноваційної політики розвинених країн світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна інноваційна політика має ґрунтуватися на регіональних особливостях, тим більш за словами Б. Лундвалла, регіони перетворились в ключові фігури, що виконують генеруючу функцію на мезорівні [6]. М. Портер підкреслює, що в епоху глобалізації, коли національні кордони вже втрачають свою важливість через рух капіталу, технологій, умів, двигуни інновацій набувають локального характеру [7].

Регіональна інноваційна політика тлумачиться різнобічно:

1) як форми та методи стимулювання інноваційної активності в регіоні, які сприятимуть тому, щоб науково-технічні дослідження та розробки широко втілювалися у виробничий результат [8];

2) першочерговий елемент національної інноваційної політики, який направлено на створення сприятливих умов для інноваційної діяльності в регіоні шляхом використання певної системи заходів для стимулювання її домінант на основі взаємодії регіональних та державних органів управління [9];

3) сукупність встановлених цілей і пріоритетів розвитку інноваційної діяльності в регіоні, шляхів і засобів їх досягнення на основі взаємозгоди регіональних та державних органів управління [2].

Аналіз зазначених визначень дає можливість розглядати регіональну інноваційну політику у двох значеннях: вузькому та широкому.

У вузькому розумінні регіональна інноваційна політика являє собою певну діяльність державних органів влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, яка спрямована на визначення, реалізацію та досягнення цілей інноваційної стратегії на певних територіях [10].

В широкому розумінні регіональна інноваційна політика – це складова державної науково-технічної політики. Регіональна інноваційна політика також пов'язана з іншими видами державних політик, в першу чергу з економічною політикою. Взаємозв'язок регіональної інноваційної політики з іншими видами державних політик ставить питання про їх підпорядкованість. Через те, що питання розвитку інновацій є дуже важливими для держави, регіональна інноваційна політика на сучасному етапі є пріоритетною у системі державного регулювання економіки.

Регіональна інноваційна політика є подвійною за своєю суттю: визначає, з одного боку, ставлення держави до його інноваційних та науково-технічних проблем, а з іншого – забезпечує участь наукового та інноваційного комплексу регіону у вирішенні

соціально-економічних і науково-технічних проблем держави [4].

Формування регіональної інноваційної політики може здійснюватися на основі різних підходів, найбільш повний перелік яких наведено у [9]:

1) процесний підхід, основою якого є управління науково-інноваційним процесом;

2) інституційно-еволюційний підхід: інтеграція технології, менеджменту та культури в певних інституційних формах, їх відповідність один одному;

3) ринковий підхід, основою якого є розвиток підприємництва;

4) консолідуючий підхід, направлений на посилення стратегічного державного і регіонального управління та регулювання науково-інноваційного і виробничого процесу відносно радикальних інновацій, у напрямі організації зростання споживчого попиту, оновлення ринку для бізнесу шляхом заміщення потреби і збільшення інноваційного попиту підприємства;

5) синергетичний підхід, що передбачає «м'яке» управління регіональним розвитком;

6) підхід, заснований на співробітництві, за допомогою якого можна сформувати збалансовану регіональну інноваційну політику за змістом, термінами та передбачити взаємодію всіх учасників інноваційного процесу регіону;

7) системний програмний децентралізований підхід, що буде враховувати потреби відповідних регіонів та специфіку їх соціально-економічного розвитку;

8) концептуальний підхід, що застосовується в умовах пріоритетності науково-технологічного розвитку економіки держави.

Слід зазначити, що на сьогодні не існує єдиного підходу до формування регіональної інноваційної політики, який би одночасно поєднував усі аспекти управління інноваційними процесами.

Головною ціллю державної регіональної політики України [10] є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення; забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дієвості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Отже, регіональна інноваційна політика має враховувати типологію регіону, оцінку наявних ресурсів та можливостей, передбачати надання підтримки в ефективному поєднанні підходів до регіонального розвитку.

Інституційне забезпечення реалізації інноваційної політики в регіоні передбачає створення законодавчого підґрунтя. Нормативно-правові та законодавчі акти, що регулюють регіональну інноваційну політику поділяються на чотири групи:

1) законодавчі акти, що регулюють питання регіонального розвитку;

2) документи програмного характеру загальнодержавного та галузевого рівнів;

3) закони України, які прописують участь місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері розвитку інновацій та підзаконні акти Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств, що регулюють окремі питання розвитку інновацій в регіоні;

4) рішення та розпорядження місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в галузі розвитку інновацій.

Основні документи першої групи представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Нормативно-правові та законодавчі акти, що є підґрунтям для формування та реалізації регіональної інноваційної політики

Назва документу	Зміст
Закон України від 23 березня 2000 року «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»	Визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави;
Указ Президента України від 25 травня 2001 року «Про Концепцію державної регіональної політики»	Створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку нашої країни та її регіонів
Наказ Мінекономіки з питань Європейської інтеграції України від 29 липня 2002 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку»	Встановлює єдиний порядок та основні методичні засади розроблення Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями регіональних стратегій розвитку

Закон України від 4 березня 2004 року «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст»	Визначав основні напрями соціально-економічного розвитку малих міст України до 2010 року і містив науково-методичні, економічні, організаційні, правові заходи щодо його забезпечення
Указ Президента України «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004 – 2015 роки від 28 квітня 2004 року	Реалізація стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку України щодо забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальної переорієнтації економічної політики, створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі
Закон України від 8 вересня 2005 року «Про стимулювання розвитку регіонів»	Визначає засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій
Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2006 року «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року»	Визначення ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 року
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року «Про затвердження порядку підготовки, укладання та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди»	Визначає процедуру ініціювання, підготовки та підписання угоди щодо регіонального розвитку, а також проведення моніторингу її виконання
Закон України від 20 травня 2010 року «Про державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік»	Визначав термінові заходи Кабінету Міністрів України, цілі, пріоритети соціально-економічного розвитку та основні заходи щодо реалізації державної політики у 2010 році
Закон України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики»	Визначає засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України
Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2011 року «Про затвердження Порядку та умов надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів)»	Визначає механізм надання відповідно до статті 105 Бюджетного кодексу України субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм
Постанови Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 року «Про затвердження Порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку» та «Про затвердження Порядку розроблення, моніторингу та оцінки результатів реалізації Державної стратегії регіонального розвитку»	Встановлюють єдині підходи та основні методичні засади розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями регіональних стратегій розвитку та визначають основні вимоги до розроблення Державної стратегії регіонального розвитку;

Розпорядження кабінету Міністрів України від 7 грудня 2011 року «Про затвердження плану заходів на 2012 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року»	Зобов'язує підготувати нормативно-правові акти для узгодження порядку укладення угод щодо регіонального розвитку з порядком державного стратегічного планування та формування бюджетів усіх рівнів та висвітлює низку заходів щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку
--	--

Джерело: складено за [10-20].

До документів другої групи входять стратегії, концепції та програми загальнодержавного та галузевого рівнів, а саме: «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року» (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року); Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009 – 2013 роки» (Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 року), основною метою якої було створення у 2009-2013 роках в Україні інноваційної інфраструктури і яка є виконаною лише частково через те, що протягом часу реалізації програми держава жодного разу не інвестувала в зазначений проект; Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки (Постанова Кабінету Міністрів України від 8 травня 2008 року) метою якою є створення правових, економічних і організаційних умов для розвитку та ефективного функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки як основи реалізації такої державної політики; Державна цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах» на 2008 – 2017 роки»

(Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року), метою якою є активізація наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах, утворення університетів дослідницького типу, запровадження нових організаційно-структурних форм наукової підготовки висококваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок, зокрема науково-навчальних центрів.

До третьої групи нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку регіону слід віднести: Закон України від 21 травня 1997 року «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року; Закон України від 4 липня 2002 року «Про інноваційну діяльність»; Закон України від 14 вересня 2006 року «Про Державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Ці закони формують основи реалізації регіональної інноваційної політики, визначивши основні повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.

До четвертої групи відносяться інноваційні програми та стратегії регіонального рівня. Аналіз наявності таких програм дозволив виділити три основних групи регіонів (див. табл. 2).

Таблиця 2. Забезпеченість інноваційними програмами та стратегіями регіонів України

Група	Ознака	Регіони/область
I	Наявність окремих програм підтримки науково-технічної та /або інноваційної діяльності	Дніпропетровська, Донецька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Чернігівська
II	Підтримка науково-технічної та/або інноваційної діяльності є складовою стратегії соціально-економічного розвитку	АР Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька
III	Програми інноваційного розвитку були наявні, але втратили чинність	Запорізька (2008-2012 рр.), Рівненська (2011-2013 рр.)

Слід зауважити, що в Україні існує сукупність регіонів (див. табл. 2), які самостійно розробили стратегії або програми інноваційного та/або науково-технічного розвитку, хоча досі не розроблено інноваційну стратегію на рівні держави, яка б мала встановити ключові орієнтири інноваційного розвитку як на загальнонаціональному так і на регіональному рівні.

У зв'язку з цим національна та регіональна інноваційна політики України є неузгодженими між собою та з потенційними потребами регіонів.

З метою гармонізації регіонального інноваційного розвитку з національним слід звернути увагу на інноваційну політику країн, які визнані світовими лідерами у продукуванні та використанні інновацій.

У 2013 році за показником Глобального інноваційного індексу (ГІІ) п'ятірка лідерів у галузі розвитку інновацій була представлена такими країнами як: Швейцарія, Швеція, Великобританія, Нідерланди та Сполучені Штати Америки [21]. Але оскільки розробка та використання інновації не є самоціллю країни, а лише інструментом підвищення рівня економічного розвитку, доцільно проаналізувати інноваційні складові країн, що мають найвищі показники індексу конкурентоспроможності економіки, та порівняти їх з українськими.

За даними Всесвітнього Форуму Економістів (WEF) складено рейтинг [22] за індексом конкурентоспроможності першої десятки розвинених країн світу та України (див. табл. 3).

Таблиця 3. Показники конкурентоспроможності деяких країн світу

Країна	Рейтинг за індексом конкурентоспроможності	Рейтинг за показником інноваційності та умовами ведення бізнесу
Швейцарія	1	1
Сінгапур	2	11
Фінляндія	3	3
Швеція	4	5
Нідерланди	5	6
Німеччина	6	4
США	7	7
Великобританія	8	9
Гонг Конг	9	22
Японія	10	2
Україна	73	79

Як бачимо, є чітка відповідність між рейтингом за показником інноваційності та індексом конкурентоспроможності. Це ще раз підтверджує той факт, що у сучасному глобалізованому світі інновації є основою економічного розвитку країни. Україна очолює другу половину рейтингу, займаючи 73 місце з 144 досліджуваних країн та 79 за показником інноваційності та умовами ведення бізнесу.

Для більш ретельного аналізу інноваційної політики країн-лідерів у сфері інновацій скористаємось існуючою в економічній літературі типологією моделей інноваційного розвитку.

Зокрема, існує типологія інноваційної системи за соціальним чинником запропонована Б. Амаблї та Р. Буайе [23] і включає такі моделі: ринкова (США, Великобританія), мезо-корпоративська (Японія), соціал-демократична (скандинавські країни) та інтеграційно-європейська (Німеччина, Франція, Нідерланди, Італія). С. П. Лапаєв [23]

розробив типологію за ознакою управління економікою, вона включає ринково-мережеву інноваційну систему, адміністративно-командну та змішано-мережеву. Наведені типології з точки зору даного дослідження не можуть вважатися репрезентативними, оскільки базуються лише на ознаках соціальних відносин у країні у першому випадку або на варіюванні позиції держава – економіка у другому випадку. В обох класифікаціях відсутній територіальний чинник, без врахування якого описання існуючих інноваційних систем не може вважатися повним. Тож доцільним є використання типології інноваційних систем, запропоновану В.М. Сергєєвим, Е.С. Алексєнковою та В.Д. Начасєвим [24]. Вона містить у собі п'ять блоків:

1) креативний блок – здатність породжувати знання (наявність університетів, наукових інститутів, інфраструктури, наукових кадрів);

2) блок трансферу технологій (можливість зменшити асиметрію інформації між винахідником та споживачем інновації);

3) блок фінансування (використання джерел: банківський кредит, продаж ідеї винахідником фірмі, венчурне фінансування);

4) блок виробництва (варіанти зменшення трансакційних витрат: включення інноваційного виробництва у структуру існуючої фірми або створення нового виробництва);

5) блок підготовки кадрів.

На основі вищезазначених блоків, принципів організації та функціонування інноваційних систем, соціальних, культурних та територіальних ознак В. М. Сергєєвим, Е. С. Алексєнковою та В. Д. Начасєвим [24] було запропоновано три моделі інноваційного розвитку:

1. Євроатлантична модель – модель повного інноваційного циклу з розвинутою прикладною та фундаментальною науками, використанням різних механізмів фінансування розвитку інновацій, сформованою інноваційною інфраструктурою. В даній моделі окремо розглядаються три групи: інноваційна система США, інноваційна система Великобританії, Німеччини, Франції та Італії та інноваційна система малих європейських країн (Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Швейцарія, Данія);

2. Східноазіатська модель – характеризується відсутністю стадії формування ідей. Сюди відносяться Японія, Південна Корея та Гонконг.

3. Альтернативна модель – представлена загалом сільськогосподарськими країнами, що не мають значного наукового потенціалу в сферах прикладних та фундаментальних наук. Такі країни при реалізації інноваційної політики роблять наголос на підготовку кадрів с галузях менеджменту, фінансів, економіки. Здійснюється розвиток певних галузей легкої промисловості, рекреації та креативної індустрії. В цей блок входять інноваційні моделі Чилі, Туреччини, Таїланду, Португалії.

Проаналізуємо реалізацію інноваційної політики в країнах, що входять у десятку найкращих

за показником конкурентоспроможності з огляду на вищезазначену типологію.

Сполучені Штати Америки справедливо вважаються країною, що одна з перших зрозуміла вигоди, які приносить економіці країни інноваційне підприємництво, та розпочали його активно використовувати.

До основних елементів, які керують інноваційною політикою США належить: Американський науковий фонд, Американська наукова Рада, НАСА, Національний інститут стандартів та технологій, Американський національний інститут стандартів, Міністерство оборони США, Національний центр промислових досліджень, Національна академія наук, Національна технічна академія, Американська асоціація підтримки розвитку науки, Національний інститут охорони здоров'я.

Довгі роки саме США займали перше місце у рейтингу конкурентоспроможності. Сьогодні позиції цієї країни похитнулися, і вона не ввійшла в п'ятірку світових країн. Б. Обама вважає, що індекс конкурентоспроможності держави буде зменшуватись, якщо не зупинити відставання саме в сфері інновацій [25]. Аналітики незалежної установи ITIF, що була створена з метою надання консультації членам Конгресу з питань інноваційної політики у 2006 році, стверджують, що США втратили лідерство як по традиційним показникам розвитку інновацій, так і в нових напрямках наукових досліджень та розробок. Країна постійно брала участь у міжнародній конкуренції, що стимулювало розвиток інновацій, але сьогоднішнє новаторське відставання потребує реформування всієї інноваційної системи.

Регіональна інноваційна політика США базується на функціонуванні регіональних центрів, які об'єднують бізнес та науковий сектор. Крім того, значна увага приділяється розвитку наукових парків, технопарків та технополісів. Серед найбільш відомих таких об'єднань є Кремнієва долина (Каліфорнія) та "Дослідний трикутник" (Північна Кароліна).

Отже, інноваційна політика Сполучених Штатів Америки має таку особливість як ефективне поєднання державою функцій фінансування та координації. Крім того значна увага приділяється стимулюванню малого та середнього бізнесу на продукування та використання інновацій. Інноваційна політика розглядається як основний фактор, що суттєво підвищить конкурентоспроможність країни. Особливістю інноваційної політики США є здатність держави постійно генерувати нові ідеї та нові технології, які дозволяють постійно модернізувати шляхи ведення бізнесу.

Представником другого блоку євроатлантичної моделі є Великобританія. Основними напрямками інноваційної політики Великобританії є удосконалення фінансування державою науково-дослідних розробок, розвиток фундаментальних досліджень, стимулювання інноваційної активності

середніх та малих підприємств, залучення іноземних інвесторів до фінансування інновацій. Девід Багхерст, голова ISIS Innovation (компанія при Оксфордському університеті), зазначає, що становлення та розвиток інновацій в Сполученому Королівстві є спонтанним процесом. В Великобританії існує притаманна демократії проблема, коли уряд змінюється кожні три, п'ять чи сім років і послідовності у розробці політичного курсу важко досягти тому, що кожний новий уряд створює та реалізує нову політику [26]. Аналогічна проблема є і в Україні. Але при всій непослідовності інноваційної політики, Сполучене Королівство займає верхні позиції у рейтингу країн за показником конкурентоспроможності.

Основними елементами державної інноваційної політики Великобританії є [26]:

1. Департамент бізнесу, інновацій та професійної освіти, який було створено в 2009 році шляхом об'єднання Департаменту інновацій, університетів та професійної підготовки та Департаментом бізнесу, підприємств та реформ. Цей орган є відповідальним за розробку, фінансування та управління фундаментальними та прикладними дослідженнями в країні.

2. Система науково-дослідницьких рад Великобританії (RCUK), яка фінансує базові та прикладні дослідження.

3. Рада з технологічної стратегії (TSB). Це позавідомча державна установа, головною задачею якої є стимулювання інноваційної активності підприємств: просування новачків в галузях, що є провідними для англійської економіки, фінансування технологічних розробок та винаходів та допомога в процесі їх комерціалізації.

4. Британський інноваційний інвестиційний фонд (UKIF), який фінансує виробництво високих технологій з великим потенціалом.

5. Фонди раннього росту (EGF), які створено за програмою підтримки ризикового фінансування фірм, що знаходяться на стадії свого розвитку (стартапи).

6. Агентства регіонального розвитку (APP), основною задачею яких є стимулювання малого та середнього бізнесу на регіональному рівні, сприяючи розвитку відповідного регіону та підвищення його конкурентоспроможності.

7. Партнерства місцевих підприємств (LEPs), які займаються економічним розвитком регіонів.

8. Центри інноваційних технологій (TICs), основною метою яких є стимулювання інноваційної активності для забезпечення розвитку регіонів.

9. Асоціація наукових парків (UKSPA), що об'єднує інноваційні центри країни та координує їх діяльність.

Отже, основними рисами інноваційної політики Великобританії є такі:

- 1) особливе місце займає наука та промисловість;

- 2) державні та приватні інвестиції в інноваційну діяльність розглядаються як особливий фактор досягнення економічного зростання в

довгостроковій перспективі та підвищення якості життя населення шляхом поширення нових технологій та удосконалення державних послуг;

3) англійський уряд розглядає інноваційну політику як ефективний спосіб виходу з фінансової кризи.

Особливістю регіональної інноваційної політики у Великобританії є її непослідовність: спочатку регіональна політика стала більш самостійна та перейшла на ендегенний шлях розвитку, але новий коаліційний уряд відмовився від концепції регіонального підходу до розвитку інновацій на користь національного, що на їх думку, зробить державну інноваційну політику більш ефективною [26]. Підвищення ступеня державного втручання в економіку зумовлене бажанням держави подолати наслідки фінансової кризи та зменшенням інноваційного розриву з США.

Представником третього блоку євроатлантичної моделі є Фінляндія.

Характерною рисою інноваційної політики Фінляндії є те, що розвиток цієї політики було

засновано на урізноманітненні експорту. Саме в галузь високотехнологічного експорту було переведено інвестиції на проведення досліджень та розробок. Урядом країни було розроблено концепцію інноваційного розвитку, при цьому провідна роль призначалась саме промисловій політиці. Роль держави визначалась у відповідності з довгостроковою політикою, яка покращувала умови функціонування виробництва. Згідно з концепцією інноваційна політика мала визначати подальший розвиток технологій та науки, наголос робився на дослідно-конструкторські розробки, що сприяло появі тісного взаємозв'язку між промисловою та технологічною політикою [27].

У формуванні інноваційної політики Фінляндії беруть участь члені Парламенту, представники бізнесу, СМІ, профспілки та інші організації. Це дозволяє відобразити інтереси максимальної кількості сторін. Сама політика заснована на принципах державно-приватного партнерства.

Фінська інноваційна політика представлена наступними організаціями (див. табл. 4).

Таблиця 4. Основні інститути фінської інноваційної системи

Елемент	Кому підпорядковується	Основні функції
Рада з питань наукової та технічної політики	Прем'єр-міністр Фінляндії, уряд	Відповідає за стратегічний розвиток, координацію науково-технічної політики в складі національної інноваційної системи
Академія Фінляндії	Міністерство освіти,	Фінансування провідних наукових досліджень, посилення позицій науки
Національне агентство технологій (Tekes)	Міністерство торгівлі та промисловості	Інвестування досліджень, що проводять приватні компанії, дослідні організації та університети.
Технічний центр дослідження Фінляндії (VTT)	-	Сприяє підвищенню конкурентоздатності клієнтів та розповсюдженню технологій
Фінський національний фонд досліджень та розвитку (Sitra)	Парламент	Фінансування компаній старт-ап, регіональних фондів підтримки високотехнологічних підприємств
Центри зайнятості та економічного розвитку	Міністерство праці та промисловості	Підтримка збалансованого регіонального розвитку
Регіональні ради	-	Фінансування проектів регіонального розвитку з регіональних фондів або коштів ЄС
Державні провінціальні офіси, департамент освіти	-	Підтримка освіти та дослідної діяльності в вузах
Регіональні центри	-	Підтримка розвитку регіональних центрів та прилеглих регіонів
Технологічні центри	-	Підтримка бізнесу, надання бізнес-послуг
Бізнес-інкубатори	-	Підтримка компаній старт-ап
Агентства зайнятості	-	Підтримка зайнятості, допомога підприємствам у підборі кадрів та проведення освітніх програм
Промоутери торгівлі	-	Підтримка бізнесу, консультації

Основними рисами фінської інноваційної політики є:

1) міцна держава з високою якістю освіти;

2) координація інноваційної політики серед основних ланок уряду та між виробничими галузями економіки;

3) направленість на розробку та впровадження інновацій;

4) перехід від макроекономічної політики та промислових субсидій до мікроекономічної політики забезпечення умов;

5) прогнозування та планування майбутнього розвитку [27].

Таким чином, інноваційна політика Фінляндії ґрунтується на визначній ролі держави в стимулюванні інновацій, суворому керівництві та відповідальності, цілеспрямованій підтримці конкуренції, відкритій економіці та вільній торгівлі. Регіональна інноваційна політика базується на діяльності розгалуженої мережі організацій національного рівня, який несе відповідальність за прийняті стратегічні задачі.

Яскравим представником східноазійської моделі інноваційної розвитку є Японія.

У Японії інноваційна та науково-технічна політика є невід'ємною складовою промислової політики держави. Головним органом, що керує розвитком інновацій в державі, є Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості. Уряд є відповідальним за розробку та реалізацію ефективної політики у сфері розвитку науки та техніки. На кожні п'ять років розробляється базовий план, який задає основні напрями законодавчої та

фіскальної політики, що спрямовуються на стимулювання інновацій.

Особливу увагу приділено розвитку науки та техніки на рівні регіону. Регіональна інноваційна політика сприяє розвитку інноваційних установ, що призводять до перетворення депресивних регіонів на високорозвинені. Основним каталізатором такого процесу в Японії виступають технополіси.

Відмінністю політики країни у сфері розвитку інновацій є позиція уникання ризику, що пояснюється ментальністю японців. З цим пов'язується наявність великомасштабної діяльності з науково-технічного прогнозування, що набуває все більшої популярності.

Таким чином, інноваційна політика Японії визнана основним стрижнем розвитку сучасного суспільства країни. Японську інноваційну політику можна охарактеризувати великим ступенем втручання держави та неготовністю до сміливих експериментів.

Незважаючи на відмінності у ступені втручання держави в економіку, схильності до ризику, кількості органів, що надають підтримку розвитку інновацій, економічно розвинені країни мають спільну рису: у всіх них розроблені державні стратегії та програми, на основі яких реалізується інноваційна політика (див. табл. 5).

Таблиця 5. Програми розвитку науки та техніки у розвинених країнах світу

Країна	Назва програми	Основні цілі
США	A Strategy for American Innovation: Driving Towards Sustainable Growth and Quality	Збільшення державних витрат на дослідження та розробки, підготовку наукових кадрів, стимулювання інвестицій бізнесу в інновації
	American Recovery and Reinvestment Act	Надання в рамках антикризової програми стимулювання економіки 100 млрд. дол. На фінансування інноваційних проектів у тому числі в таких областях як використання
Великобританія	Science and Innovation Investment Framework	Підвищення ефективності державних інвестицій в науково-дослідні роботи. Стимулювання інвестування бізнесу в інновації, збільшення витрат на підготовку наукових кадрів
	Innovation Nation White Paper	Створити у державі найбільш привабливі у світі умови для ведення інноваційного бізнесу та державних послуг
Фінляндія	Стратегія глобалізації	Кооперація національних дій в сфері інновацій та концентрації інноваційної діяльності в регіонах з метою підвищення конкурентоспроможності країни
	Інноваційна стратегія	Пріоритет інноваційної політики у різних галузях економіки, просування як високотехнологічний секторів, так і інноваційних рішень в інших галузях економіки та суспільстві, що допомагають співпраці національного та регіонального рівнів
Японія	Програма центрів експертизи (ЦЕ)	Розвиток спеціалізації, що заснована на ноу-хау регіональних кластерів, за умови поділу праці між ними
	New Growth Strategy	Забезпечення лікуючих позицій держави у створенні природоохоронних технологій, доведення рівня інвестування науки до 5% ВВП, до 2012 року забезпечити рівень бюджетного інвестування у фундаментальну науку розміром до 50%

Ці стратегії та програми [28] є основою інноваційної політики розвинених країн світу, через які реалізується механізм управління розвитком інновацій.

Україна має певні ознаки, що дозволяють віднести її до альтернативної моделі інноваційного розвитку. Проте в Україні поки не має ресурсу, використання якого допомогло б укріпити конкурентоспроможність країни, майже відсутній високотехнологічний компонент в економіці. Сільське господарство залишається одним з головних факторів приросту ВВП (обсяг продукції сільського господарства за період з 2006 по 2013 роки щорічно зростав на 6% в середньому). В рейтингах професій, що має найвищу заробітну, плату лідирує професія менеджера, на ринку праці наявна висока пропозиція представників економістів та фінансистів. Але в альтернативних моделях інноваційного розвитку така переорієнтація дозволяє досягнути досить високих темпів економічного зростання (як, наприклад, в Таїланді), чого поки не спостерігається в Україні.

Висновки та пропозиції подальших досліджень. Таким чином, можна стверджувати, що повноцінна, дієва політика підтримки розвитку інновацій в Україні досі не сформована. Державне стимулювання інноваційної діяльності носить скоріше декларативний характер. Місцеві органи самоврядування не мають чітких уявлень про механізми формування та реалізації інноваційних стратегій та програм, майже всі програми були розроблені до кризи 2008-2009 рр. і не відповідають вимогам сьогодення. Крім того, Україна не має стратегії інноваційного розвитку, що вкрай негативно відбивається як на рівні створення та використання інновацій, так і на показнику конкурентоспроможності країни. Тому розробка та реалізація ефективної інноваційної політики на мезорівні на даний момент має виступати одним з найголовніших завдань уряду та місцевих органів влади.

У подальших дослідженнях увага приділятиметься розробці організаційно-економічного механізму розвитку інновацій на регіональному рівні.

Література

1. Федулова Л. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи [Електронний ресурс]. Л. Федулова. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf.
2. Третьак В. Проблеми формування та напрямки реалізації регіональної інноваційної політики / В. Третьак, Н. Дронова // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С.154 – 156.
3. Махмутов А. Инновационная политика в Украине / А. Махмутов // Економіст. – 2003. – № 9. – С. 59 – 63.
4. Костак З. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону / З. Костак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 9 – 20.
5. Наконечна Т. Регіональна інноваційна політика як фактор зростання національної економіки [Електронний ресурс]. Т. Наконечна. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/756>.
6. Поручник А. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів [Електронний ресурс] / А. Поручник, І. Брикова. – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_2_Poruch_Bryk_ukr.pdf.
7. Porter M. U.S. Competitiveness 2001: Strength, Vulnerabilities and Long-Term Priorities / M. Porter, Opstal D.: Council of Competitiveness, 2001. – 86 p. – Режим доступу: <http://www.isc.hbs.edu/Competitiveness2001.pdf>.
8. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В. М. Гесьця. – К.: Ін-т. екон. прогнозування, Фенікс, 2003. – 1008 с.
9. Вилгін Є. Підходи до реалізації регіональної інноваційної політики держави [Електронний ресурс] / Є. Вилгін. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=477>.
10. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 травня 2001 р. № 341 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
11. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
12. Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку»: Наказ Мінекономіки з питань Європейської інтеграції України від 29 липня 2002 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.322.0>.
13. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України від 4 березня 2004 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1580-15>.
14. Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004 – 2015 роки: Указ Президента України від 28 квітня 2004 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/493/2004>.
15. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/anot/2850-15>.
16. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2006 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-n>.
17. Про державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік: Закон

- України від 20 травня 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2278-17>.
18. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
19. Про затвердження Порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1186-2011-n>.
20. Про затвердження плану заходів на 2012 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Розпорядження кабінету Міністрів України від 7 грудня 2011 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1237-2011-p>.
21. Всемирная организация интеллектуальной собственности [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.wipo.int/econ_stat/en/economics/gii/.
22. World Economic Forum [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.
23. Лапаев С. Национальные и региональные инновационные системы: общие черты и особенности [Електронний ресурс]. С. Лапаев. – Режим доступу: http://vestnik.osu.ru/2013_8/19.pdf.
24. Сергеев В. Типология моделей инновационного развития / В. Сергеев, Е. Алексеенкова, В. Нечаев // Политика. – 2008. – № 4 (51). – С. 6 – 22.

25. Фролов А. Инновационная политика и конкурентоспособность США / А. Фролов // Вестник Московского университета. – 2010. – № 6. – с. 64 – 77.
26. Черноморова Т. Региональная инновационная политика Великобритании / Т. Черноморова // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 4. – С. 93 – 104.
27. Леонова Т. Национальная инновационная система Финляндии: модель построения экономики знаний / Т. Леонова // Проблемы теории и практики управления. – 2010. – № 11. – С. 92 – 105.
28. Ерошкин А. Механизмы государственной поддержки инноваций: зарубежный опыт / А. Ерошкин // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 10. – с. 21 – 29.

Рецензент: д-р екон. наук, проф. О. Б. Кузьменко, Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Автор: ПРЯДКО Ірина Валеріївна
аспірант кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, Чорноморський державний університет імені Петра Могили.
E-mail: pryadok@mail.ru.

ОСОБЕННОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

И. В. Прядко

В статье рассмотрены основы формирования региональной инновационной политики. Определена сущность региональной инновационной политики. Проанализированы основные нормативно-правовые и законодательные акты, на основании которых реализуется инновационная политика в регионе. Определены основные направления инновационной политики развитых стран мира и на их основе разработаны рекомендации для Украины.

Ключевые слова: государственная инновационная политика, региональная инновационная политика.

THE PECULIARITIES OF REGIONAL INNOVATION POLICY IN UKRAINE

I. Priadko

Today the regional innovation policy is actively used by the world developed countries to provide the proper competitiveness level. An effective innovation policy at the regional level has not yet been realized in Ukraine. The aim of the paper is to clarify the bases of the regional innovation policy functioning. The essence of innovation policy at the regional level is investigated in the paper. The duality of this policy is defined. The main legislative and regulatory documents defining the innovative policy in the region are studied in the paper. The experience of innovative policy in world developed countries is researched. It is revealed that regional innovation policy in the region is declarative in nature; it explains economic backwardness of Ukraine from developed countries of the world.

Keywords: the state innovation policy, the regional innovation policy, the foundations of regional innovative policy elaboration